luovat | LUOVAN TYÖN TEKIJÄT JA YRITTÄJÄT

Sivistysvaliokunnalle 16.3.2025

Asiantuntijalausunto kulttuuripoliittisesta selonteosta

VNS 2/2024 vp

Kiitämme lausuntopyynnöstä. Luovat ry:n pääviestit ovat:

- Kannatamme kulttuuripoliittisen selonteon tulevaisuuskuvaa Suomesta sellaisena maana, jossa taide ja kulttuuri rakentuvat Suomea vahvistavaksi ja yhdistäväksi voimaksi, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta.
- Kulttuurin arvo yhteiskunnalle on niin laaja-alainen, että siihen panostaminen on menon sijaan monialainen ja kannattava investointi
- Selonteossa esitetyn vision saavuttaminen edellyttää konkreettista toimeenpanosuunnitelmaa ja riittävää taloudellista panostusta. Koska luovat alat kuuluvat maailman nopeimmin kasvaviin aloihin, Suomen elinkeinopolitiikan pitää herätä panostamaan niihin riittävästi ja tätä varten laaditaan luovan talouden kasvustrategia
- Koska kulttuurialojen talous perustuu tekijänoikeuksiin, vahva tekijänoikeussuoja ja toimivat oikeussuojakeinot tulee turvata teknologian kehittyessä

Kannatamme kulttuuripoliittisen selonteon tulevaisuuskuvaa Suomesta sellaisena maana, jossa taide ja kulttuuri rakentuvat Suomea vahvistavaksi ja yhdistäväksi voimaksi, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta.

Kulttuurin merkitys on laaja ulottuen taiteen itseisarvon lisäksi myös mm. talouteen, työllisyyteen, hyvinvointiin ja kriisinkestokykyyn.

Luovien alojen taloudellinen vaikutus on suuri. Luovat alat ovat merkittävä työllistäjä ja talouskasvun luoja Suomessa, luoden yli 130 000 työpaikkaa, 3,1 % BKT:stä ja 16,8 miljardin euron talouden, josta noin 14 miljardia on yksityissektorilla. Luovat alat on tässä merkittävämpi kuin monet perinteiset teollisuuden alat.

Tutkimusten mukaan luovilla aloilla on merkittävä vaikutus myös hyvinvointiin. Tämä koskee kaiken ikäisiä vauvasta vaariin. Nuorisotyöntekijät kautta maan tietävät vaikkapa yhtyetoiminnan merkityksen. Taide ja kulttuuri edistävät henkistä hyvinvointia, kivunlievitystä ja sosiaalisia suhteita vahvistaen myös elinikäisen oppimisen taitoja.

Vaikutukset ulottuvat myös resilienssiin. Suomessa on omakohtaista kokemusta siitä, miten tärkeää yhteinen kansallinen kulttuuri on kansakunnan kriisinkestävyydelle. Taide ja kulttuuri tukevat kansakunnan resilienssiä, auttaen yksilöitä ja yhteisöjä selviytymään haastavista tilanteista.

Kulttuuriin panostaminen on yhteiskunnalle kannattava investointi ja jo pitkään esillä ollut 1 % periaate on edelleen ajankohtainen.

Vision saavuttamien edellyttää konkreettisia toimia

Selonteossa esitetyn vision toteuttaminen edellyttää, että selonteon toimeenpanoon varataan riittävästi resursseja sekä eri valtion hallinnonalojen että luovien toimialojen rajat ylittävää yhteistyötä. Koska kulttuurialan talous perustuu pitkälti tekijänoikeuksiin, tärkeäksi nousee myös riittävästä tekijänoikeussuojasta ja suojan täytäntöönpanomahdollisuuksista huolehtiminen.

Siksi toivomme, että valiokunta voisi nostaa lausunnossaan esille seuraavia näkökulmia:

1. Alojen edustus mukaan. On olennaista, että ehdotetussa selonteon toteutusta arvioivassa kulttuuri- ja luovien alojen toimielimen kokoonpanossa huomioidaan riittävästi alan yritysten, tekijöiden ja taiteilijoiden edustus.

2. Nostetaan luovat alat elinkeinopolitiikan painopisteeksi. Varmistetaan kaikessa elinkeinopoliittisessa päätöksenteossa luovien alojen erityispiirteiden kuten pitkälti tekijänoikeuksien kautta tapahtuvan tulonmuodostuksen huomioiminen.

Luovat alat ovat OECD:n raportin mukaan maailman nopeimmin kasvavia aloja: ”Pandemiakriisiä edeltävällä vuosikymmenellä CCS-yritysten määrä kasvoi muuta yritystaloutta nopeammin (18 % vs. 12 %). Kulttuurialan ja luovien alojen työpaikkojen kasvu ylitti kokonaistyöllisyyden kasvun useimmissa OECD-maissa (13,4 % vs. 9,1 %)." Korona teki tähän kasvuun kuopan, mutta pandemian jälkeen tilanne on taas elpyjässä. Suomessa Luovien alojen talous kasvoi vuodesta 2021 vuoteen 2022 miljardi euroa (Pasi Holm/FCG.)

3. Laaditaan luovan talouden kasvustrategia täydentämään kulttuuripoliittista selontekoa. Varmistetaan kasvustrategian toimeenpanolle riittävä rahoitus. Luovan talouden neuvottelukunta on kerännyt ehdotuksia luovan alan kasvutoimiksi. Koostetaan näistä toimista luovien alojen kasvupaketti, jonka ensimmäiset askeleet voidaan toteuttaa jo osana vuoden 2026 budjettia.

4. Turvataan ajantasaisella digisääntelyllä reilut pelisäännöt ja tasavertaiset neuvotteluasetelmat luovien sisältöjen tekijöille ja sisältötuotantoyrityksille. Sääntely on pidettävä ajan tasalla suhteessa teknologian kehitykseen, kuten tekoälyn kehitykseen ja käytön yleistymiseen.

5. Tekoälyyn liittyvä säätely. On erinomaista, että selonteon kohdassa 3.2 todetaan, että *”teoksen hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen”.* Valiokunnan on hyvä mainita, että myös jatkossa teosten ja muun sisällön käyttämisen tulee perustua sopimuksiin.

Kohdan 3.7 muotoilussa tekoälyn kehittämiseen liittyvien mainintojen tulisi olla tarkempia. Siinä olisi syytä todeta, että tekijänoikeudella suojatun sisällön käyttämiseen tekoälymallin kouluttamisessa tarvitaan aina oikeudenhaltijan lupa. Koulutusprosessissa käytettyjen aineistojen tietojen tulee lisäksi olla avoimesti saatavilla.

6. Tehokas oikeuksien täytäntöönpano. Toimiva tekijänoikeusjärjestelmä edellyttää oikeuksien tehokasta täytäntöönpanoa, myös tekoälyn aikakaudella. Selonteossa tulisi huomioida Suomen aktiivinen rooli tekijänoikeuksien tehokkaassa täytäntöönpanossa sekä EU:n sisämarkkinoilla että kotimaassa. Piratismi kytkeytyy monin eri tavoin kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen, rahanpesuun ja kyberrikoksiin, mikä edellyttävää tehokkaita keinoja rikoksien tutkimiseksi ja niihin puuttumiseksi.

7. Konkreettinen toimeenpanosuunnitelma ja aikataulu. Tehdään ja käynnistetään konkreettinen toimeenpanosuunnitelma selonteon tavoitteiden saavuttamiseksi yhdessä alan toimijoiden kanssa. Pidättäydytään selonteon vastaisista toimista.

Toimeenpano on syytä aloittaa heti, eikä jättää sitä tulevien hallitusten huoleksi. Selonteon tulee jatkossa määrittää poikkihallinnollisesti kaikkea kulttuurin kannalta merkittävää päätöksentekoa hallintorajoista riippumatta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi selonteon ohjausvaikutuksen tulee ulottua erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimintaan, ja kansainvälistymisen ja viennin osalta myös ulkoministeriön toimintaan.

Helsingissä 16.3.2025

Vappu Aura
Puheenjohtaja

Lauri Kaira
Edunvalvontajohtaja

Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry:n jäsenjärjestöt ovat:

- Audiovisual Producers Finland – APFI ry
- Avate -Audiovisuaalisen alan tekijät ry
- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry
- Kopiosto ry
- Kuvasto visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö ry
- Musiikkituottajat – IFPI Finland ry
- Suomen Musiikkikustantajat ry
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Suomen Musiikintekijät ry
- Suomen Säveltäjät ry
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry – TTVK